

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 OSLO

Vår saksbehandler
Olav Røssaak

Vår dato
25.08.2022
Deres dato

Vår referanse
22/00371-2
Deres referanse
22/825-1

Jordskiftelagdommerens deltakelse i lagmannsretten - høringsvar fra Norges Bondelag

1. Innledning og hovedbudskap

Vi viser til høringsbrev av 13. mai 2022. Norges Bondelag støtter i det alt vesentlige de foreslåtte endringene. Det er positivt både at rammene for jordskiftelagdommernes kompetanse klargjøres og at de utvides. Norges Bondelag stiller spørsmål ved den foreslåtte kompetanseavgrensningen for enkelte typer skjønn.

2. Erfaringene med jordskiftelagdommerne i lagmannsrettene

Norges Bondelags medlemmer eier en betydelig andel av grunneiendommene i Norge, og driver ytterligere en betydelig andel gjennom leie, sameie, allmenningsrett og andre rettigheter. Vi blir direkte kjent med mange av rettstvistene som dreier seg om fast eiendom gjennom egen involvering eller bistand til medlemmer og deres prosessfullmektiger.

I store trekk har vi gode erfaringer med integreringen av jordskifteoverrettene i lagmannsrettene. Det er en stor vinning å bare ha ett ankeløp. Det er videre liten tvil om at jordskiftelagdommernes særlige kompetanse har kommet lagmannsrettene til nytte, også langt utenfor de sakene som tidligere ville vært behandlet i jordskifteoverrett.

I enkeltsaker vil det alltid kunne være ulike opplevelser av om førstelagmannen har truffet godt i valget mellom å tildele en sak til en jordskiftelagdommer eller en annen lagdommer, kanskje særlig i overskjønnssaker med bare én juridisk dommer. Førstelagmannens skjønnsutøvelse kan imidlertid vanskelig forbedres av kompetanseskranker i loven.

3. Særskilt om overskjønnssaker

Vår erfaring er at hjemmelen i skjønnsprosessloven § 34 til å sette overskjønnsrett med tre juridiske dommere, brukes relativt sjelden. I mange skjønnssaker er de rettslige problemstillingene både kompliserte og av stor betydning for skjønnsresultatet. Ikke minst gjelder dette i ekspropriasjonssaker og tomtfestesaker. Det er et paradoks at retten i overskjønn normalt settes med bare én juridisk dommer, mens det ved anke over kjennelser og beslutninger fra tingrettene og jordskifterettene også i skjønnssaker på vanlig måte skal være tre lagdommere.

I mange tilfeller vil jordskiftelagdommerens særskilte kompetanse være den beste for å lede et overskjønn. Departementet viser i høringsnotatet på side 27 til et godt eksempel, nemlig innløsningskjønn etter aksjeloven og allmennaksjeloven. Der selskapets viktigste aktiva f.eks. er landbrukseiendom, vil jordskiftelagdommeren kunne være den foretrukne administrator i overskjønnet.

I komplekse saker kan det også være behov for ulik kompetanse i ulike spørsmål. Etter Norges Bondelags mening kan det være grunn til å sette overskjønn med tre fagdommere oftere, ikke minst for å kunne utnytte jordskiftelagdommernes særskilte kompetanse i flere saker.

4. Særskilte merknader til forslagene

Norges Bondelag støtter forslagene til endringer i jordskiftelova og domstolloven. Forslagene legger opp til en praktisk avgrensning av jordskiftelagdommernes virkeområde, og gir regler som antas å bli godt håndterbare både for domstolene og publikum. Utvidelsen av virkeområdet er en nødvendig, men også positiv følge av dette.

Norges Bondelag støtter også av samme grunn forslaget til endring av skjønnsprosessloven, men stiller spørsmål ved avgrensningen knyttet til sivilbeskyttelsesloven og de øvrige rekvisisjonslovene.

Sivilbeskyttelsesloven har en relativt vid rekvisisjonshjemmel i kapittel VII, med skjønshjemmel i § 27. Ordningen er at erstatning i mangel av minnelig overenskomst fastsettes ved vanlig, rettslig skjønn.

Sivilbeskyttelsesloven er aktuell ved krise, krig og allmenne nødsituasjoner. Som Gjerdrum-utvalget har påpekt i NOU 2022:3, er den også et hjemmelsgrunnlag som kan brukes ved større naturulykker, typisk i en akutt sikrings-, søk- og oppryddingsfase. Slike hendelser vil klart være «uønskede» etter sivilbeskyttelsesloven § 3 litra a.

Inngrep etter denne loven vil dermed ofte kunne gjelde både midlertidig og permanent avståelse av fast eiendom, gjerne grunneiendom. Dette er i kjernen av jordskiftelagdommernes kompetanse, og det er unaturlig at denne type skjønn skal være unntatt fra å kunne styre eller delta i overskjønn i saker etter denne loven.

Sivilbeskyttelsesloven § 5 pålegger allmennheten, også før formell rekvisisjon har skjedd, å stille eiendom mv. til disposisjon for Sivilforsvaret. Bestemmelsen har ingen skjønshjemmel, og tvist om erstatning for skade på f.eks. fast eiendom vil derfor naturlig bli løst ved avtaleskjønn. Et slikt avtaleskjønn vil en jordskiftelagdommer uten videre kunne lede, noe som også gjør avgrensningen i lovforslaget unaturlig.

I en situasjon med omfattende rekvisisjoner vil det offentlige kunne benytte seg av sivilforsvarsforskriften, der kapittel 8 har hjemmel i sivilbeskyttelsesloven kapittel VII. I slike situasjoner kan statsforvalteren oppnevne lokale skjønnsnemnder, som holder rekvisisjonsskjønn. De lokale skjønnsnemndene trenger ikke medlemmer med juridisk kompetanse; det holder med verdsettelseskompetanse e.l., jf. henvisningen til skjønnsprosessloven § 14 andre ledd (sammensetningen av skjønnsutvalget). Det er for øvrig ikke adgang til å begjære overskjønn, bare en administrativ klageadgang.

På denne bakgrunn, må det være ubetenkelig at jordskiftelagdommere også må kunne styre og delta i overskjønn etter sivilbeskyttelsesloven der det ikke er oppnevnt slike nemnder.

De samme vurderinger gjør seg langt på vei gjeldende for skjønn etter helseberedskapsloven kapittel 3, likevel slik at det her formodentlig sjeldnere vil være tale om avståelse av grunneiendom. Dette er likevel ikke utelukket, f.eks. grunn til brakkerigger e.l. Også etter denne loven kan Kongen bestemme at skjønn ved behov skal gå for lokale skjønnsnemnder, og det synes å være liten grunn til å holde slike skjønn utenfor de som kan styres av en jordskiftelagdommer om de skulle gå i det alminnelige sporet.

Endelig er det god grunn til å gjøre de samme vurderinger gjeldende for skjønn etter næringsberedskapsloven § 18, jf. § 17. Landbruks- og matdepartementet er ett av tre departementer som er delegert myndighet etter loven, jf. FOR-2017-06-16-820. Etter omstendighetene kan en stor og viktig del av forskrifter og vedtak etter loven ramme matprodusenter og matleverandører, i tillegg til andre aktører i landbruket, slik som vedprodusenter og andre skognæringer.

Det vil være en fordel om overskjønnsretten har tilgang også på jordskiftelagdommernes særskilte kompetanse i skjønnssaker om slike forhold. Jordskiftelagdommere bør ikke være avskåret fra å delta i skjønn etter denne loven heller.

Begrunnelsen for å unnta de tre nevnte lovene i forslaget, er delvis at det er, og forventes å være, få overskjønn i saker etter disse lovene. Det samme argumentet kan like gjerne tale for at slike skjønn da *bør* ledes av en dommer med bred erfaring i å lede skjønn og nettopp skjønn som gjelder verdsetting av fast eiendom. Dette kan godt være en jordskiftelagdommer.

For øvrig har ikke Norges Bondelag merknader.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Erlend Stabell Daling

Olav A. Røssaak